ANTIKVARIAT MATS REHNSTRÖM

NYHETSBREV 337
ÄLDRE BÖCKER FRÅN ERICSBERG
2 FEBRUARI 2021

Jakobsgatan 27 B | Box 16394 | 103 27 Stockholm | tel 08-411 92 24 | fax 08-411 94 61
e-post: info@rehnstroem.se | www.matsrehnstroem.se
ÖPPET TORSDAGAR 15.00–18.30

Detta nyhetsbrev innehåller ett urval böcker från Ericsbergs stora slottsbibliotek. Det inleds med en mycket ovanlig tysk översättning av JOHAN APELBLADS intressanta resor, som har tillhört hans barnbarn. Här finns ett samlingsband med några av de äldsta svenska översättningarna av NICOLAS BOILEAU, vilka utfördes av JOACHIM VON DÜBEN. Vidare kan nämnas flera intressanta skrifter rörande Sveriges kyrkohistoria och ett fint exemplar av RYDINS *Om yttrandefrihet och tryckfrihet* 1859.

STAGNELIUS *Bacchanterna eller fanatismen* 1822 sitter först i ett samlingsband med svensk dramatik från 1820-talet och nyhetsbrevet avslutas med ett fint exemplar av JOHAN JULIUS ÅSTRANDS fylliga *Universal-lexikon för köpmän, fabrikanter, konsuler och alla, som stå i närmare beröring med handeln, omfattande handelsgeografi och statistik, in- och utländska handels-usancer, handels- och vexel-lagar, tullbestämmelser och tulltaxor, in- och utförsel af produkter och fabrikater till och från Sverige; reduktion af utländska mynt, mått och vigter till motsvarande svensk valör; teknologi, landtbruk, fysik och kemi, såvida de röra handeln i allmänhet och svenska handeln isynnerhet, m.m.* från 1855.

Med vänliga hälsningar!

Mats Rehnström

1. APELBLAD, J. **Beschreibung seiner Reise durch Ober- und Niedersachsen und Hessen**. In einer deutschen Uebersetzung aus dem Schwedischen, und mit Anmerkungen herausgegeben von J. B. Berlin und Leipzig, 1785. 8:o. (10),366,(7) s. Nött samtida hfrbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg, brun titeletikett och stänkta snitt. Ryggen defekt upptill och de övre pärmkanterna har fått några rejäla nagg. Trots dess aningen tilltufsade yttre är inlagan i fint skick med enstaka lagerfläckar, några små solkfläckar i yttermarginalen på s. (10) och i nedre marginalen på s. 7 samt 131-36. Med Carl M. af Lehnbergs namnteckning och Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Från Ericsberg. ⋆4800

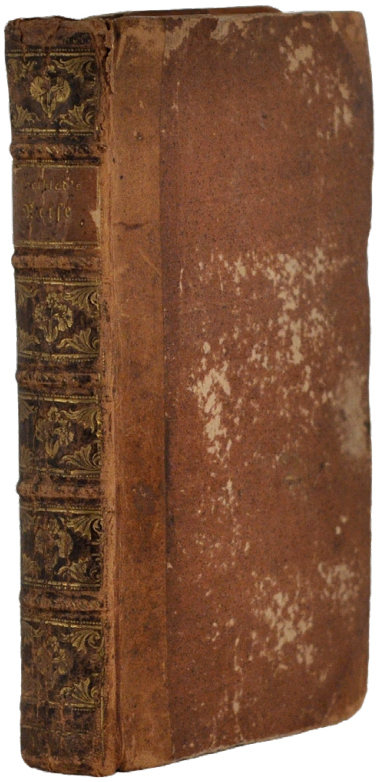

1.

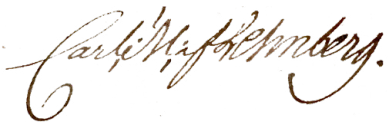

Översättning av de tre verken ”Rese-beskrifning öfwer Saxen” (1759), ”Rese-beskrifning öfwer Pomern och Brandenburg” (1762) och ”Strödde anmärkningar i bref til en wän, samlade under en resa igenom några tyska orter” (1778). Bakom initialerna J. B. döljer sig Johann Bernoulli, vilket framgår av förordet. Jonas Apelblad (1718-86) var en lärd man vars huvudintresse var bibliografi, österländska språk och klassisk filologi, men som även intresserade sig för naturvetenskap och ekonomi. Han företog, tillsammans med eleven Carl Johan Gyllenborg, flera studieresor till Tyskland, Danmark och Norge under åren 1755-57. Några presenterades i bokform och han beskriver framförallt de inhemska näringsverksamheterna, men även såväl universitetsförhållanden som bibliotekens innehåll. Översättaren Johann eller Jean Bernoulli (1744-1807) var schweizisk matematiker och astronom verksam i Berlin. Han invaldes i svenska Vetenskapsksakademien 1774. Den tidgare ägaren Carl Magnus af Lehnberg (1795-1845) var son till den berömda hovpredikanten Magnus Lehnberg och Charlotta Sofia Apelblad, dotter till Jonas Apelblad.

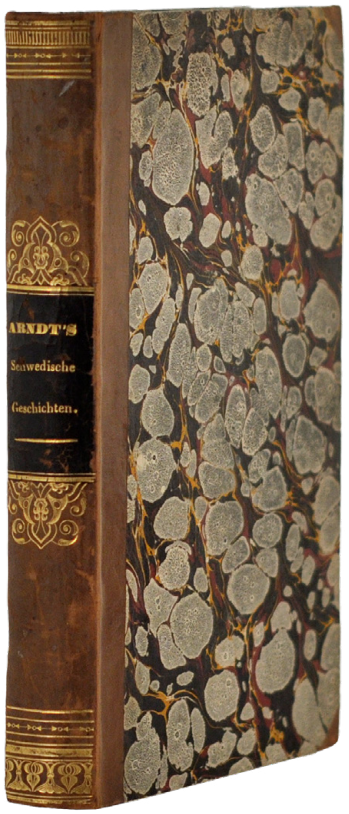

2.

2. ARNDT, E. M. **Schwedische Geschichten unter Gustav dem Dritten, vorzüglich aber unter Gustav dem Vierten Adolf**. Leipzig, Weidmann’sche Buchhandlung, Druck von Hirschfeld, 1839. 8:o. x,(2),598,(1) s.Något nött samtida ljusbrunt hfrbd med guldornerad rygg och svart titeletikett. Sprängda snitt. Delvis lagerfläckig, ungefär tio ark eller halvark fläckade, och starkare fläckar på s. 297-304 och 313-20. Nagg i yttermarginalen på s. 153-56. Understrykning och marginalanteckning på s. 199. Smutstitelbladet saknas. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris som färgat av sig på försättsbladet. Från Ericsberg. ⋆1750

Setterwall Svensk historisk bibliografi 3421. Översattes till svenska året därpå. Arndt berättar i förordet att boken skrevs 1809-10 men hade fått ligga i handskrift i trettio år främst för att han ”das Herz des unglücklichen Gustav Adolf nicht verwunden wollte”. Den avsatta kungen dog 1837. Anteckningen på s. 199 lyder ”durch des Baron Carl Bonde” och syftar på att denne ska ha hjälpt till att avstyra en konflikt med den unga ryska kejsar Alexander i början av 1800-talet, vid en bro i Abborfors i Finland.

3. BIÖRNER, E. J. **Cogitationes critico philologicæ de orthographia linguæ svio gothicæ tam runica quam vulgari**, a corrupto medii ævi stylo vindicanda; occasione amicæ disceptationis, de pronominum tu et illi rectiore svedica scriptione per du et de quam tu et the; quibus accesserunt non modo brevis expositio convenientiæ runarum gothicarum cum litteris ebraicis, græcis et romanis, sed et specimen extemporale harmoniæ linguæ mœso et scandogothicæ; præfixis prolegomenis de initiis et migrationibus gentium scandogothicarum. Sthlm, L. Salvius, 1742. 4:o. (32),141,(3) s. & 1 utvikbar träsnittsplansch med tryckt text på baksidan. Samtida ganska nött stänkdekorerat hfrbd med upphöjda bind. Skinnet skadat överst på ryggen. Med svaga fuktränder upp- och nedtill. En del blad, inklusive titelbladet, aningen bruntonade. Med Peter Jacob Hjelms namnteckning och noteringen ”55” samt Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Från Ericsberg. ⋆3500

Hammarsköld Förtekning s. 21. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 8971: ”Denna bok tyckes haft samma öde, som flera denne författares skrifter, neml. at icke få många läsare. Deruti har han dock gjort väl, at han uti trästick tillagt rune-texten af den namnkunnige Danaholmske grentze-skilnad, sådan som den finnes uti en i Norrige af Sparfvenfelt öfverkommen, och til k. Antiq. archivum skänkt norrsk lagbok”. Eric Julius Biörner (1696-1750) född i Timrå och sedermera translator och assessor i Antikvitetsarkivet, grundlade sitt intresse för fornstudier redan i ungdomen då hembygdsstudier bland Norrlandsstudenterna i Uppsala utgjorde ett viktigt ideellt inslag i nationslivet. Hans vetenskapliga verksamhet kännetecknades av en, som det står i ”Svenskt biografiskt lexikon”, ”måhända medfödd benägenhet att stelna till i en gång antagna åskådningar”. Hans källor var bibeln, de klassiska auktorerna, den isländska sagolitteraturen och de äldre svenska antikvariska forskarna med Olof Rudbeck i spetsen och hans problemställning var den samma som hans lärofäders. Hans ortografiska funderingar vände sig mot användningen av f vid v-ljudets betecknande, mot bokstavsformen w samt mot nyttjandet av tecknen t, th i begynnande d-ljud. Dessa skrivsätt hade enligt honom inte något stöd i det verkligt äkta språket, runinskrifternas, och utgjorde enligt Biörners åsikt endast en besvärande tillsats, som skulle försvåra för barn och utlänningar som skulle lära sig stava. Dock genmälde kritikerna, att det invanda skrivsättet vore manligare, men Biörner ställde då frågan, ”om nödigt ock hedersamt vore, at et från fornt tungomål, jag vill ej sägja mandom, avvikt folk, behåller allena en eller annan så kallad mannlig stav och stavelse, lemnande dock merendels bårt många andre, värkeliga långt mannligare och eftertryckeligare ord?” Kemisten Peter Jacob Hjelm (1746-1813) var en av Torbern Bergmans lärjungar. Han var medlem av Bergskollegium och blev 1792 myntguardien och föreståndare för dess kemiska laboratorium. Dessutom översatte han ett antal böcker till svenska.

4. BOILEAU, (N.). **Boileaus satyrer**/ eller: tadle-qwäden. Sthlm, J. L. Horrn, (1722). 4:o. (2),90 s. + BOILEAU, (N.). **Pulpeten eller bokstolen** skämtaktig kämpa-dickt/ af Boileau Despreaux. Sthlm, J. L. Horrn, (1722). 4:o. (2),41 s. + BOILEAU, (N.). **Boileaus poëtiske bref**. Sthlm, J. L. Horrn, 1722. 4:o. (6),51,(1) s. Något nött samtida hfrbd med upphöjda bind och stänkta snitt. Pärmarna något bågnade. Inlagan lite lagerfläckig, mest i början. Ett delvis

överstruket ord med bokstavsförluster på s. 27 i det sista arbetet. En gammal förvärvsanteckning i blyerts på baksidan av försättsbladet. Med D. Berzelius och H. W. L. Berzelius namnteckningar på titelbladet samt Eichhorns respektive Ericsbergs biblioteks exlibris. ⋆4500

Översatta av Joachim von Düben. Sista arbetet med ett extra samlingstitelblad: ”Den namnkunnige franske poëtens Boileaus Despreaux Skalde-skrifter på swenska öfwersatte”. I denna samlingsutgåva ingick även författarens ”Skaldekonst” som utkommit 1721 men saknas här. Boken har ägts av apotekaren Daniel Berzelius (1751-1807) och hans son Henrik Leonhard Wilhelm Berzelius (1795-1831), vilken strax före sin död köpte apoteket i Vadstena. Den sistnämnda var kusin med Jöns Jacob Berzelius. I sin förvärvsanteckning skriver Eichhorn att han förvärvat volymen på Hartwigs auktion i Vadstena 1879.

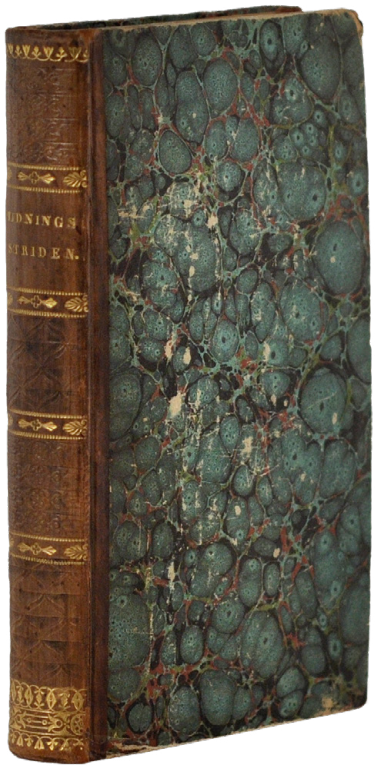

5.

5. **De constitutionella tidningarnes strid mot den falska liberalismen år 1835**. Strängnäs, C. E. Ekmarck, 1836. 8:o. x,464 s. Samtida hfrbd med guld- och blindpressad ryggdekor med guldtryckt titel: ”Tidningsstriden”. Tätt stänkta snitt. Ryggen obetydligt flammig och pärmpapperena ytligt nötta. Ark på blåtonat papper omväxlar med vita ark. Fint ex. från Ericsbergsbiblioteket. ⋆3000

Utgiven av boktryckaren Carl Erik Ekmarck. En samling av tidningsartiklar, med ”hufvuddragen utaf hvad vi och de, som med oss deltagit i denna polemik, yttrat”, som det sägs i det intressanta förordet. Bland artiklarna märks sådana om anonymitetsrätt, yttrandefrihet, tryckfrihetsfrågor och pressens frihet.

6.

6. GEZELIUS, G. **Försök til et biographiskt lexicon öfver namnkunnige och lärde svenske män**. I-IV. Sthlm, A. J. Nordström respektive J. A. Carlbohm & Sthlm, Uppsala och Åbo, hos Swederus respektive Kongl. acad. bokhandeln, 1778-87. 8:o. (22),452 + (12),385,376-436,(4) + (12),447,(1 blank,4) + (8),112,111-83,186-90,193-616,(7) s. Fyra samtida ljusbruna hfrbd med upphöjda bind, guldpressad ryggdekor oxiderad till svart, olivgröna titeletiketter och mörkblå deletiketter. Röda snitt. Ryggarna blekta och deletiketterna med ytlig sprickbildning och smärre färgbortfall. Inlagan med enstaka fläckar, något mer i fjärde delen. I andra delen är s. 59-66 vikta i yttermarginalen. Fin svit från Ericsberg med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. ⋆6000

Setterwall Svensk historisk bibliografi 4356. Ågren Svensk biografisk uppslagslitteratur 1, noten. Utgiven på M. Swederus förlag. Från Johan Adler Salvius till Claudius Arrhenius Örnhielm. Den fjärde delen är ett supplement, från Petter Abrahamsson till Pehr Örneklou. Det första svenska biografiska lexikonet.

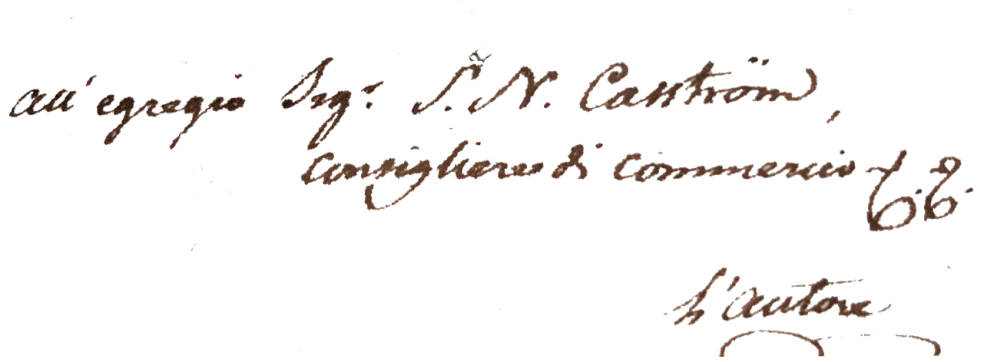

7.

7. GRÅBERG di HEMSÖ, J. **Lessico istorico-geografico dei vocaboli antichi sparsi negli opuscoli di Tacito**. (I costumi de' Germani, e la Vita di Agricola). (Genua, 1814). 8:o. 44 s. + GRÅBERG di HEMSÖ, J. **Lettera al r.do P. Bernardo Laviosa** c.r.s. socio de molte accademie, sopra i piaceri della villegiatura d'Albaro presso Genova. Genua, stamperia di G. Giossi, 1810. 8:o. 42,(2 blanka) s. Samtida glättat blått pappbd med brun titeletikett och rödstänkta snitt. Ryggen nött vid falsarna, i synnerhet den främre. Rena inlagor. Med dedikationer till S. N. Casström. Från Ericsberg. ⋆4500

Det första arbetet är ett särtryck tryckt i endast 12 exemplar av en inledning i Gaëtan Marrés utgåva av Tacitus från 1814. Andra arbetet trycktes i 250 exemplar. Jacob Gråberg (1776-1847) gick tidigt till sjöss och blev så småningom svensk konsul i Genua, Tanger och Tripolis. Influerad av den italienska adelns namnskick kallade han sig "J. Gråberg af Hemsö" eller "di Hemsö" efter sin gotländska hemort. Han författade en lång rad skrifter inom vitt skilda ämnen, men mest rörande geografi och statistik. Vid hans död karaktäriserade Vetenskapsakademiens minnestecknare honom dock som mera flitig och skrivglad, än grundlig och noggrann och nutida vetenskapsmän sammanfattar hans skrifter som huvudsakligen "dilettantiska kompilationer". Han var enligt uppgift medlem i 68 akademier och lärda samfund. Samuel Niclas Casström (1763-1827) ägnade sig till en början åt naturvetenskapliga och medicinska studier vid Uppsala universitet. Han var släkt med Linné och deltog i dennes botaniska exkursioner. Efert att ha genomfört de förberedande teologiska och filosofiska examina, som krävdes för att bli läkare och försvarat en naturvetenskaplig avhandling under Thunberg, valde han att i stället studera språk och andra ämnen för att kunna få en ämbetsmannatjänst. Han fick utnämndes till e.o. kanslist i Kanslikollegiet och började en bana som diplomat i bland annat Warszawa, Dresden, och London. Han var i sin samtid känd som skald och hans framgångar som diktare under Gustav III:s tid anses ha varit till fördel för hans befordran inom den diplomatiska kåren. Med Gråberg delade Casström ett stort intresse för de geografiska vetenskaperna och hans stora kartsamling tillhör numera Krigsarkivet. 1817 höll han sitt presidietal i Vetenskapsakademien med titeln "En blick öfwer geographiens tillstånd i äldre och nyare tider".

8. HJÄRNE, C U. **Spena-barnas innerliga rök-offer, wid åtskilliga tider, tilstånd och tilfällen**. Framburit. Sthlm, L. Salvius, 1742. Högsmal 12:o. 168,167-203,(7) s. Hfrbd från 1800-talets mitt med guldlinjerad rygg, guldpräglad titeltext och grönstänkta snitt. Bra inlaga med någon sporadisk obetydlig fläck, en liten reva i övre marginalen på s. 65 och en gammal marginalanteckning på s. 191. Med J. W. Beckmans namnteckning och Ericsbergsbibliotekets exlibris. ⋆3500

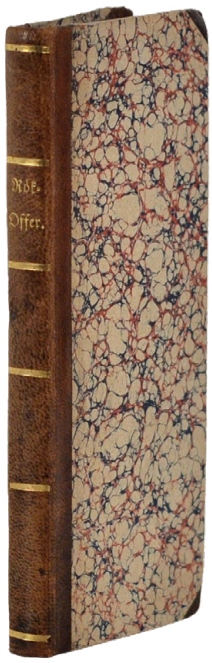

8.

Första upplagan av denna populära samling andliga sånger som trycktes om både under 1700- och 1800-talet. Hoppet i pagineringen beror på slarv vid sättningen. Carl Urban Hjärne (1703-66) var son till Urban Hiärne. Han var pietist och förutom föreliggande arbete skrev han även en del profana dikter. Han lämnade en stor del av vad han ägde till pietisterna, gick klädd som en bonde, bar långt skägg och förskräckte sina ståndsbröder genom att själv laga mat, tvätta, städa och bädda. 1746 köpte han en strumpfabrik i Nyköping, vilken gick i konkurs fyra år senare. Prästen J. W. Beckman (1792-1873) ägnade sig åt historisk forskning i psalmhistorien, vilket bland annat resulterade i det omfattande verket "Den nya swenska psalmboken, framställd uti försök till swensk psalmhistoria" 1845-72. Emil Liedgren skriver att "med en nitälskan, som icke skydde någon möda eller kostnad, sökte han skaffa sig tillgång till varje in- och utländskt tryck, som kunde misstänkas äga någon betydelse för hans forskningsområde" [...] "I hymnologisk lärdom är han ej blott den utan jämförelse främste, vårt land ägt, – han är säkert även för en avsevärd framtid utom tävlan". Beckmans fina boksamling såldes på auktion 1874 och bestod främst av hymnologi och därmed besläktade ämnen. Carl Jedvard Bonde var en av de stora köparna på auktionen.

9. HOLBERG, L. **Poema heroico-comicum, angående den berömlige Peder Pårses hjelte-bedrifter**, från danskan öfwersatt af E. Z. P. Sthlm, P. J. Nyström, 1750. 8:o. (12),276 s. & 2 grav. porträtt. Häftad i samtida nött och fläckigt gråpappomslag. Handskriven titeltext. Ryggen defekt nedtill och främre omslaget helt loss. Lite nära skuren på en del håll. Inlagan med sporadiska fukt- och småfläckar. Mindre fläckar i texten med viss textförlust på s. 99-100, 151 och 167. Från Ericsberg. ⋆2750

9.

Bibliotheca danica IV:230 respektive Ehrencron-Müller Bibliografi over Holbergs skrifter II, s. 101-05. Det danska originalet, "Peder Paars", utkom 1720. Bakom översättarens initialer döljer sig Esaias Zachariæ Plantin (1711-72). Denne var tjänsteman i Krigskollegiet och skrev en rad vittra småskrifter och tillfällesverser.

10. KUMBLÆUS, J. **Kort, dock på giltiga bewis sig grundande swar uppå herr mag. Arwid Gradins skrifteliga ogrundade berättelse**, af den 26 novemb. 1748 om then herrnhutiska brödra-församlingen, och then öfwer samma församling, förledit åhr, hållna kongl. polniska och chur-sachsiska commissionen [...] Och med kongl. maij:ts allernådigste bifall och privilegio genom trycket bekostadt af bibl. Joh. Bäckström. Sthlm, J. Merckell, 1749. 8:o. (4),91,(1) s. Trevligt marmorerat pappbd från 1800-talets första hälft med röd titeletikett och gula snitt. Titeletiketten lätt naggad. Bra inlaga. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Från Ericsberg. *1500

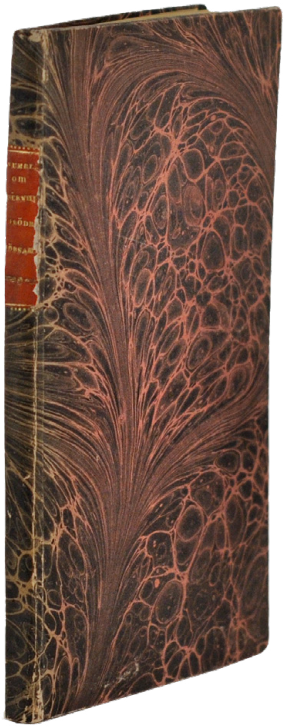

10.

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 2431. Eric Beckman fick på riksdagen 1746-47 i uppdrag att utge en skrift mot herrnhutarna och översatte därför ett verk av Ernst Cyprian ”Förnuftig warning för then wilfarelsen, som woro alla sätt, at tjena gud, eller alla religioner lika goda och gällande til saligheten; at stärka the trogna, och bibehålla allmän rolighet”. Till översättningen fogade han en dubbelt så lång inledning, där han gick till häftigt angrepp mot rörelsen. Herrnhutaren Arvid Gradin gick till försvar i form av handskrifter som spreds i Sverige och Beckman svarade 1749 men svaret utkom postumt eftersom Beckman avlidit samma år. Johan Kumblæus (1714-60) fortsatte Beckmans arbete i olika skrifter, varav detta är den första och striden ebbade ut först 1751. Ursprungligen var det tänkt att föreliggande skrift skulle vara företal till översättningen av Walchs ”Theologiska betänkande om then herrnhutiska sectens beskaffenhet”, men Warmholtz skriver att ”som det blef nog vidlyftigt, hölt han för rådligare at låta detsamma särskilt utgå”.

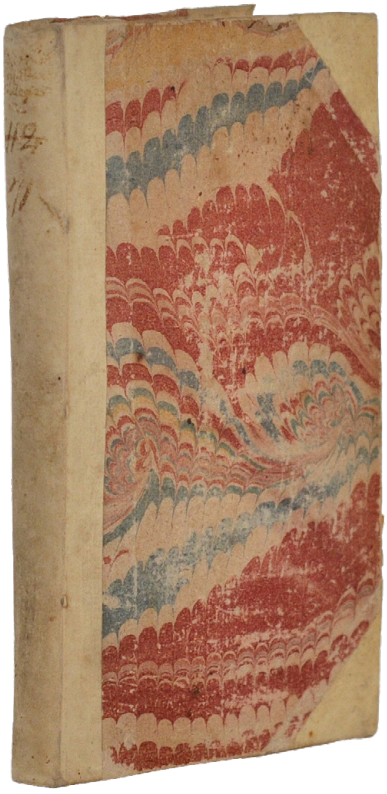

11.

11. (LANG, N. von) **Kort extract utaf samtelige högl. ständernas urgamla evangeliska privilegier**/ af den dyra guds mannen Luthero fordom ur guds heliga ord författade, och sedermera af andra rättsinte hans effterföljare altid förswarade emot det farliga påfwiske enwäldet oppifwit under påstående riksdag i Stockholm 1720. (Reval?, 1720). 8:o. 20 s. + (LANG, N. von) **Är det christeligit och med wår evangeliska lära enigt/ at högwördige presterskapet söka rum och säte på det werldsliga ståndets rang-ordning?** Under påstående riksdag 1720. (Reval?, 1720). 8:o. 32 s. + (LANG, N. von) **En rättskaffens biskops swar till sin son**/ som begärt/ det fadern wille förskaffa honom och hans syskon adeligit stånd och skiölde-bref/ allmänt kunnigt blifwit under påstående riksdag i Stockholm 1720. (Reval?, 1720). 8:o. 39 s. + VERELIUS, O. **Kort föreställning om kyrko-styrelsen**/ hwilken fordom professoren wid Upsala academie then widtberömda herr

Olaus Verelius författat på latin, och herr Andreas Gœding, för thetta professor wid samma academie, och nu förtiden dom-probst uti Wexiö-stift/ jemte ett litet företal/ genom trycket i dagsliuset befordrat åhr 1722 jemwäl samma åhr på swenska öfwersatt blifwit. Reval, J. Köhler, 1724. 8:o. 45 s. Samtida halvpergamentbd med turkmarmorerade pärmpapper och stänkta snitt. Nästan bortblekt titel och några gamla numreringar i bläck på ryggen. Små maskangrepp i de inre falsarna. Det tredje arbetet har gamla lagningar i inre och yttre marginalen på s. 35-39. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Från Ericsberg. ⋆7000

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 2444 för ”En rättskaffens biskops swar” respektive 2445 för ”Är det christeligit och med wår evangeliska lära enigt”, om vilka Warmholtz skriver: ”De gjorde den tiden de utkommo nog upseende, och hafva icke varit mycket allmänne”. Åhlén & Åhlén Censur och tryckfrihet 17.58 för Verelius, vars latinska original utkom i Jönköping 1722 under titeln ”Dissertatiuncula de hierarchia”. Langs arbeten innehåller en radikal kritik av den svenska kyrkans styrelse och organisation i syfte att ge mer plats för religiös förkunnelse och lekmannamedverkan i pietistisk riktning. En ny upplaga av dem utkom 1768. Tryckorterna till Langs arbeten är okända men antas vara Reval. De trycktes anonymt i utlandet då de inte släpptes igenom censurens nålsöga i Sverige och delades ut till riksdagsmännen under riksdagen 1720. Nils Lang (1681-1747), adlad von Lang 1727, var verksam i Krigskollegium och utnämndes till amiralitetskammarråd i Karlskrona 1728. Genom prästeståndets tillskyndan utfärdade Kanslikollegiet ett brev, som uppmanade myndigheterna att efterspana ”sådana i Reval tryckta svenska böcker, som förmenas innehålla allehanda oriktiga och mot guds ord stridande lärosatser”. Censor librorum Rosenadler åtog sig att försöka förhindra sådana skrifters införande, och de teologiska fakulteterna vid universiteten fick i uppdrag att till censorn insända anmärkningar mot de i böckerna förekommande kätterska villomeningarna. Ännu vid frihetstidens slut höll man uppsikt över de så kallade Revaltraktaterna och de ströks till exempel ur bokauktionskatalogerna.

12.

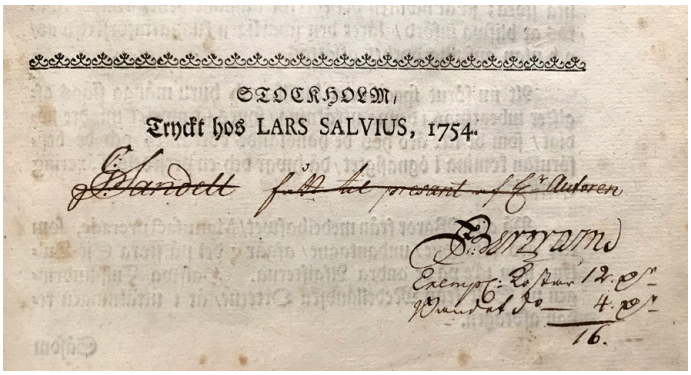
STOCKHOLM,
Tryckt hos LARS SALVIUS, 1754.

12. (LE MOINE, J.) **Uträkning i kopparmynt öfwer alla intil den 1:sta april år 1754 påbudne afgifter för de utländska waror**, hwilka äro tillåtne at införas. Förnyad nu fjerde gången/ sedan år 1739/ efter den sidsta år 1748 upstälte/ hwarutaf några skrifne exemplarer då blefwo utgifne. Sthlm, L. Salvius, 1754. Folio. (4),75,(1) s. Nött samtida hfrbd med upphöjda bind och rester av oxiderad ryggornering. Stänkta snitt. Pappret på främre pärmen delvis bortrivet. De klistrade för- och eftersättsbladen på insidan av pärmarna delvis loss. Inlagan något lagerfläckig. Författaren har skrivit sitt namn i bläck efter förordet. G. Sandells överstrukna namnteckning och anteckning att han fått boken av författaren. Svårläst samtida namnteckning med antecknat förvärvspris och inbindningskostnad. Från Ericsberg. ⋆2250

Förordet är daterat i Stockholm den 2 april 1754 där författaren för hand lagt till priset ”tålf” daler för det tryckta exemplaret och påpekar att en avskrift, vilket man annars hade varit tvungen att ha, skulle ha kostat minst 75 daler att få utförd. Förtecknar tullavgifter på

importvaror från ”alabaster” till ”öhl”. Under varje bokstav listas även ”förbudne waror”. Arbetet är en intressant källa till vilka varor som importerades till Sverige vid denna tid. Le Moine är namn på till Sverige inflyttade valloner. Tullförvaltaren Johan Le Moine, som sammanställt föreliggande tabeller, fick 1762 en ansökan beviljad, att hans söner skulle få vända på släktnamnet och kallas Nomell, eftersom han ”icke fått njuta riktig prononciation” av sitt ”fransyska tillnamn”.

13. LINNÉ, C. v**on. Linné's eigenhändige Anzeichnungen über sich selbst**, mit Anmerkungen und Zusätzen von Afzelius. Aus dem Schwedischen übersetzt von Karl Lappe. Mit einer Vorrede von Dr. K. A. Rudolphi. Nebst Linné's Bildniss und Handschrift. Berlin, G. Reimer, 1826. 8:o. Litograferat porträtt,XXIV,(2),260,(2) s. & 1 utvikbart litograferat brevfaksimil. Samtida brunt alrotsmarmorerat pappbd med guldlinjerad rygg, blågrön titeletikett och blågröna snitt. En gammal nummerlapp överst på ryggen. Rygg och pärmkanter något nötta samt med lite nagg på titeletiketten. Pärmhörnen stötta. Bra och ren inlaga med obetydliga lagerfläckar. Fint ex. från Ericsberg. ⋆6500

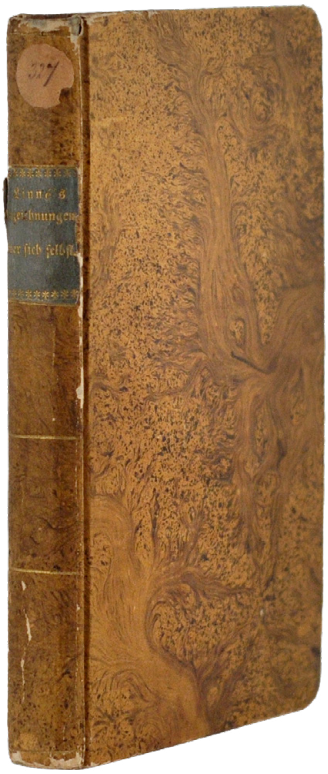

13.

Soulsby A catalogue of the works of Linnæus 2642. Arbetet översatt från den svenska upplagan från 1823 som är betitlad ”Egenhändiga anteckningar af Carl Linnæus om sig sjelf”. Linnélärjungen Adam Afzelius var förutom naturforskare även en framstående universitetslärare och blev 1802 preses i det år 1800 i Uppsala stiftade Linnéska institutet, som tack vare hans ledning under några år utvecklade en livlig verksamhet. Karl Lappe var en av Vorpommerns främsta diktare och Karl Rudolphi var som vetenskapsman inom anatomin den som först bevisade att cellen har egna individuella väggar och inte gemensamma. Upptäckten renderade honom Vetenskapsakademiens pris 1804.

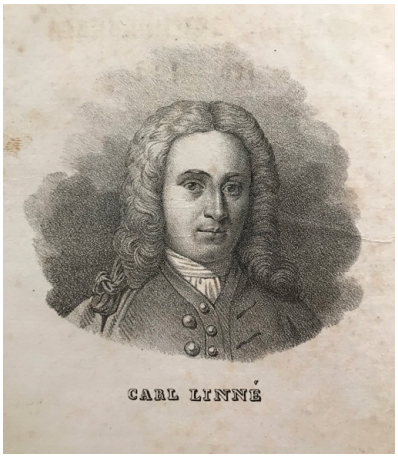

14. (LUND OLOFSSON, G.) **Ett, uti guds dyra ord, och sunda förnufftet, wäl grundadt betänckande, öfwer frågan: om kallelsen til thet heliga prediko-embetet,** som sker per genitivum, antingen med prestehusens conserverande, eller andra qwinnopersoners echtande, bör hållas för gudomelig, och således med godt samwete, uti wår ewangeliska kyrkia, tolas kan? Hamburg, C. König, 1739. 8:o. 96 s. Med en träsnittsavbildning av en fullmåne på s. 93. Samtida hfrbd med upphöjda bind och rödstänkta snitt, men utan ryggtitel. Pärmhörnen lite bräckta och pärmsidorna ställvis ytligt nötta. Bra inlaga med endast någon enstaka obetydlig fläck. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Bra ex. från Ericsberg. ⋆4000

Åhlén & Åhlén Censur och tryckfrihet 17.102. Cappelin Anteckningar till en småländsk bibliografi s. 65. Med ett citat av Jesper Swedberg på titelbladet samt hyllningar av Jonas och Olof Lund Olofsson. En polemisk stridsskrift mot biskopen i Växjö, G. A. Humble, till vilken boken är dedicerad. Författaren hade flera gånger fått avslag av censorn Gustaf Benzelstierna innan han slutligen lät trycka den fiktiva översättningen i Hamburg. Wieselgren skriver ”Man har räknat bland bisk. H–s dödsorsaker Gustaf Lunds angrepp” och skriver att den på sin tid var ”en ’smädeskrift’ som wäl ingen wågade ens ega”.

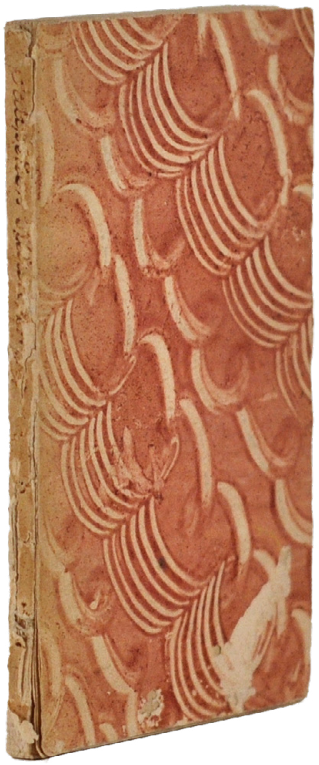

15.

15. (LUND, C. F.) **Afhandling, om salpeter-sjuderierne och jord-bruket i Sverige**, ingifven til riksens högl. ständer, vid riksdagen år 1769. Norrköping, J. B. Blume, 1770. Liten 8:o. (20),90,(2 blanka) s. Häftad i rött samtida klistermarmorerat pappomslag med handskriven titeltext. Ryggen blekt, nött och defekt nedtill. Främre omslag med ytlig pappersförlust i nedre hörnet. Ren inlaga. Bra ex. från Ericsberg. ⋆2500

Hebbe Den svenska lantbrukslitteraturen 618. Bring Riksdagshandlingar s. 83 med felaktig kollationering. Författaren var borgmästare i Linköping.

16. **Protocoller, hållne hos Öfwer-ståthållare-ämbetet i Stockholm**, uti ransaknings-målet öfwer det af lotterie-commissarien P. A. Brodin föröfwade förfalsknings-brott med Borås stads och Carlscrona dom-kyrkas till honom, såsom arrendator af nämnde lotterier, insända dragnings-protocoller, och därefter från Brodins boktryckeri utkomne lott-listor. Uppsala, J. Edman, 1786. 4:o. 119 s. Häftad i samtida gråpappomslag med spår av titeletikett. Ryggen något gulnad. Enstaka småfläckar. Lite solkigt tryck på s. 80. Från Ericsberg. ⋆4500

Bring Rättegångshandlingar 669. Rättsprocessen som inleddes i augusti 1786 och avslutades den 24 november samma år genom att den tilltalade Brodin hängde sig i den cell i rådhusrätten där han hölls häktad. Ett snabbt sammankallat möte hos överståthållaren med stadsfiskalen utmynnade i ett konstaterande att med stöd av protokoll från kämnersrätten, vilken funnit ”Brodin som för bedrägerie och förfalskningsbrott warit häftad, af upsåt och wilja sig sjelf lifwet afhändt”. I enlighet därmed beslutade myndigheten, ”at denne sjelfspillnings döda kropp [skulle] af skarp-rättaren till skogs föras, och derstädes nedgräfwas”. Brodin hade förvärvade det Holmeriska tryckeriet och därmed rättigheterna att trycka för Nummerlotteriet. 1783 köpte han även Stolpes tryckeri. Efter Brodins död såldes hans tryckeriverksamhet till A. J. Nordström.

17. RYDIN, H. L. **Om yttrandefrihet och tryckfrihet**. Försök till belysning af svenska press-lagstiftningen. Uppsala, Edquist & k., 1859. 8:o. (4),329,(3) s. Trevligt samtida lätt nött hfrbd med guldornerad och blinddekorerad rygg. Ryggen lite blekt och flammig. Obetydlig spricka allra överst i bakre ytterfalsen. Oskuren och ouppskuren inlaga. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Fint ex. från Ericsberg. ⋆2000

Herman Rydin (1822-1904) var jurist och politiker. Anders Burius beskriver i sin doktorsavhandling ”Ömhet om friheten. Studier i frihetstidens censurpolitik” Rydins tryckfrihetshistoria ”som den första och länge mest grundliga. Här ingår en mycket fyllig histo-

risk bakgrund, som även bygger på opublicerat material. Även om Rydin tar utgångspunkten i lagstiftningen och de skilda förordningarna anlägger han ett brett perspektiv. Han drar en starkt markerad skiljelinje mellan de äldre mössornas och hattarnas sätt att omhänderha censurinstrumentet, de senare överskred enligt honom stadgandena i långt högre grad än de förra. Väsentligt är att Rydin, mer än tidigare gjorts, för in Boktryckerisocieteten och tryckarna i framställningen; likaså ger han en fyllig bild av TF".

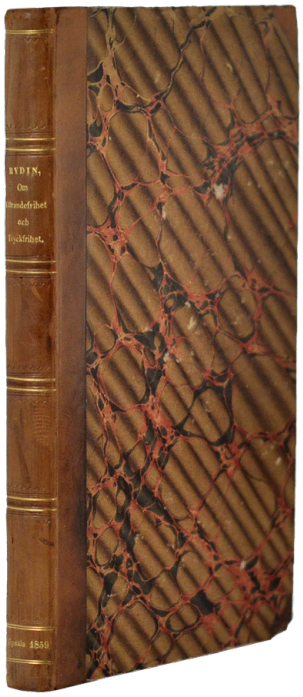

17.

18. (SACK, G.) **Konung Gustaf Adolphs och fröken Ebba Brahes märkwärdiga kärleks-handel**. Sthlm, J. G. Lange, 1768. 8:o. (8),61,(3 blanka) s. Marmorerat pappbd från 1800-talets första hälft med stänkta snitt. Sporadiska små fuktfläckar i yttermarginalen. Med en del bruksspår och fläckar, varav några lite störande i texten på s. 15-18, 48 och 51-52. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Från Ericsberg. ⋆2500

Åhlén & Åhlén Censur och tryckfrihet 17.156. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 3473: "Denna osmakliga, men af små-sakers samlare mycket eftersökte, samt ofta och med åtskilliga felaktigheter, tillägningar och förändringar afskrefne roman hade länge lupit händer emellan, när det föll directeuren Gottfr. Sack in, at genom dess utgifvande på tryck-et göra sig af allmänheten förtjent". Upplagan 1753 blev omedelbart indragen och för-bjuden. Den var utgiven av Sack efter en tidigare i handskrift spridd berättelse och försedd med noter och tillägg. 1768 gav Sack ut en ny upplaga som såldes "inbundit och förgylt" för 18 daler kopparmynt. Föreliggande upplaga är ett av J. G. Lange utgivet eftertryck av Sacks utgåva, men utan noter och tillägg. Lange, liksom även Warmholtz, ironiserar i sitt förord ganska kraftigt över Sacks oblyga prissättning och onödiga tillägg. Langes utgåva kostade "bundit i guld-papper" 3 daler och "häftat i blått papper" 2 daler. Enligt Böök i "Romanens och prosaberättelsens historia i Sverige" är detta det enda svenska exemplet på en galant hovberättelse.

19. (SCHERPING, J.) **Collectio rerum curiosarum**, eller: sambling af några courieusa reglor, angående åtskilliga metaller, förgyll- och försilfring-ar, åtskillig slags pärlors, bärnstens, elfenbens och horns tilredande och brukande, åtskillig slags winers tilredande, förbättrande samt förwah-rande: allahanda färnissors, färgors och bleckers præpererande; åtskillige wetenskaper angående fyrwärckeri, skytt- och fiskerier: allehanda fläck-ars uttagande uhr siden, yllet och linnet; jemte ett bihang af andra courieusa, nyttiga och lustiga wetenskaper. Utur många lärda mäns skrifter och böcker sammansökte af J. S. Andra gången uplagd. Sthlm, J. L. Horrn, 1739. 8:o. (16),176 s. Ett sam-tida hfrbd med upphöjda bind, blindlinjerad rygg och stänkta snitt. Ryggen något blekt och lite torr. Ett annat arbete har skurits ut baktill så att inlagan har "en för stor kostym". Bra inlaga med sporadiska lager- och småfläckar. Med biblioteks-markering "A.4" på frampärmens insida. Från Ericsberg. ⋆9000

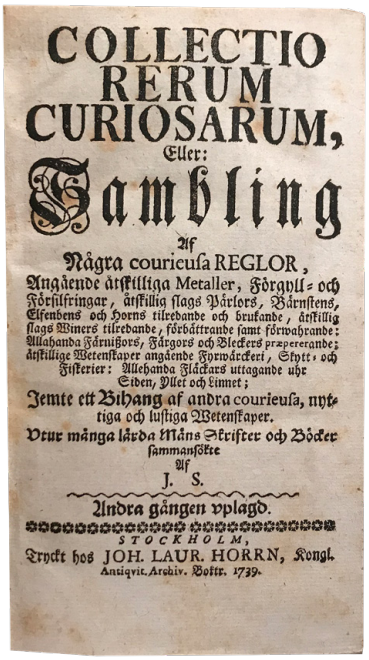
COLLECTIO
RERUM
CURIOSARUM,
Eller:
Sambling
Af
Några courieusa REGLOR,
Angående åtskilliga Metaller, Förgyll- och
Försilfringar, åtskillig slags Pärlors, Bärnstens,
Elfenbens och Horns tilredande och brukande, åtskillig
slags Winers tilredande, förbättrande samt förwahrande:
Allahanda Färnissors, Färgors och Bleckers præpererande;
åtskillige Wetenskaper angående Fyrwärckeri, Skytt- och
Fiskerier: Allehanda Fläckars uttagande uhr
Siden, Yllet och Linnet;
Jemte ett Bihang af andra courieusa, nyt-
tiga och lustiga Wetenskaper.
Utur många lärda Mäns Skrifter och Böcker
sammansökte
Af
J. S.
Andra gången uplagd.
STOCKHOLM,
Tryckt hos JOH. LAUR. HORRN, Kongl.
Antiqvit. Archiv. Boktr. 1739.

19.

Schreber Svenska jaktens litteratur 413. Sahlin Förteckning över svensk färgerilitteratur 5. ”Collectio rerum curiosarum” utkom i sin första upplaga 1738, då med Olof Assarssons initialer på titelbladet. Senare upplagor utkom 1747, 1759 och 1788. På sidan 93 börjar en ”Tilökning af collecio rerum curiosarum, som innehåller nyttige saker/ hwarjom och enom til tienst sammanletad utur åtskilliga lärda mäns skrifter. Tryckt åhr M.D.C.C.XXXIX”. Författare till tillägget, som ingår i pagineringen, var Anders Ehrenström. Boken innehåller en mängd nyttigheter, såsom: ”At giöra järn hwitt som silfwer”, ”at giöra stora pärlor af små”, ”at fördrifwa elack lucht ifrån förderfwat win”, ”at skrifwa med guld och silfwer”, ”goda raqueter”, ”at bringa tilsamman en myckenhet harar”, ”at fånga kråkor”, ”at fånga fisk med händerna”, ”at giöra en bedröfwad menniska glad”, ”at giöra en swart som en morian” och ”at färga en häst röd” samt att konstruera en camera obscura. Vinberedning upptar sidorna 23-43. Tillägget fortsätter på samma vis med allt från cirkuskonster och trolleri till fiske och jakt, bland annat hur man ska ”förjaga leopard- eller panther-diur ifrån sig”.

20.

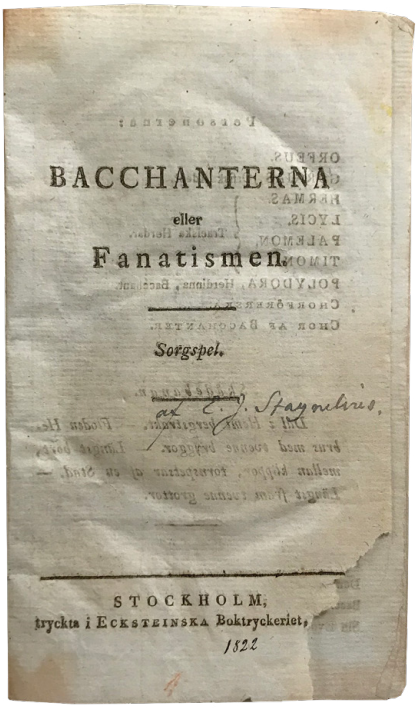

20. (STAGNELIUS, E. J.) **Bacchanterna eller fanatismen**. Sorgspel. Sthlm, Ecksteinska boktryckeriet, [1822]. 8:o. 51 s. + (GRANBERG, P.A.) **Carl Knutssons död**. Tragedi i tre akter. Sthlm, Elméns & Granbergs tryckeri, 1823. 8:o. (10),53, s. + (LINDEBERG, A.) **Blanka, tragedi i fem akter.** Svenskt original. Första gången uppförd på Kongl. stora theatern den 18 mars 1822. Sthlm, F. B. Nestius, 1822. 8:o. (2),V,(1),64 s. + JOUY, E. (de). **Sylla, tragedi i fem akter**. Öfversättning från femte fransyska upplagan. Första gången uppförd på svenska Kongl. stora theatern d. 18 febr. 1828. Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1829. 8:o. Litograferad front,(2),XX,74 s. Samtida något nött hfrbd med rikt blindpressad ryggdekor och guldtryckt titel ”Theaterst. Fanatismen m.fl.” samt klistermarmorerade pärmpapper. Gula snitt. Spridda lagerfläckar. ”Bacchanterna” i mindre format, och titelbladet lätt solkigt samt med avrivet nedre hörn där tryckåret gått förlorat. Från Ericsbergsbiblioteket med tillskrift ”Teater. Samlingsband n:o 5” på frampärmens insida. ⋆7500

Klemming Sveriges dramatiska litteratur s. 222, 224, 222 respektive 245. Första arbetet är det sista av de fåtaliga arbeten av Stagnelius som trycktes under hans livstid. Till det andra arbetet trycktes ett extrablad med ”tillägg och ändring” 1825, men det saknas här. Dramat tar sin plats på Stockholms slott 1470 och i rollförteckningen syns bland annat Jöns Bengtsson Oxenstierna, Thure Thuresson Bielke och Conrad Rogge. Inleds med en historisk bakgrundsteckning. Det tredje arbetet med ett förord och en redogörelse för pjäsens historiska sammanhang och tillkomsthistoria. Stycket utspelar sig i Stockholm 1359. Fjärde arbetet är översatt av M. M. af Pontin och har ett företal av G. Lagerbjelke. Av frontespisen finns två varianter. Den ena föreställer Sylla sittande som här. Den mer sällsynta föreställer honom stående.

21.

21. [Ulfsparre] BÅNG, J. **Den hög- och wälborna Wlfsparre-ätten jemte några anmärkningar om des namn och wapn**, riddare-orden, personer och ämbeten samt gods och sätes-gårdar, utur gamle skrifter och handlingar sammanletad. Sthlm, Kongl. tryckeriet hos P. Momma, 1741. Folio. (50) s. Med träsnittsillustrationer av vapensköldar på titelbladet och i den genealogiska tabellen. Aningen nött samtida stänkdekorerat skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och målad titeletikett av pergament samt stänkta snitt. Ryggen lite torr och med en skada nederst. Främre pärmen med några repor och ett antal mindre stearinfläckar. För- och eftersättsblad urrivna. Ett annat tunnare arbete tycks utskuret på slutet, men titeletiketten nämner inget annat. Med Carl Jedvard Bondes formklippta grav. exlibris. Från Ericsberg. ⋆4500

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 7056. Almquist Svensk genealogisk litteratur 416. De avslutande fyra sidorna är ett vikt ark med ”Ulfsparriska ättar-talet, upsatt af Jonas Bång”. Detta trycktes om separat 1755.

22. **Utwalda läro-språk/ och minnes-stycken**: utur åtskillige latinske auctorer sammanhämtade. Och nu effter begäran/ ungdomen til nytta utgifwen. Sthlm, J. L. Horrn, 1722. Liten 8:o. 96 s. Häftad i gammalt nött gråpappersomslag. Ryggen defekt och inlagan skör i häftningen. Inlagan något lager- och småfläckig samt med en del enstaka understrykningar och marginalnoteringar i blyerts. Med gamla namnteckningar, Backström respektive Nils Jon Forslöf, den sistnämnda daterad 1825. Från Ericsberg. ⋆3500

The Hannås collection 678. Arbetet är ett alfabetiskt uppställt sammandrag av ”Penu gnomarum” från 1706, vilket innehåller mängder av latinska sentenser och tänkespråk i svensk översättning. Översättaren har ansträngt sig för att få de svenska översättningarna att rimma, till exempel: ”Wijn och qwinoor/ godz och gull/ kasta mången wijs omkull”, ”Gråhårs hufwud-bona är en heders-krona” och ”Narrars fägnad är försmäda them som dygdens wägar träda”.

23. WASSENIUS, T. **Sinaitiskt dunderslag**, eller thet andra budet i herrans lag, som på Sinai berg, under förskreckeligit dunder, grufwelig liungeld och skarpt basunaliud, med besynnerlig hotelse utgafs, allom säkrom syndarom til trogen warning ifrån swordom och guds namns missbruk, wälment föreställdt. Göteborg, J. E. Kallmeyer, 1740. 8:o. (8),223,(1 blank,16) s. Samtida enkelt men trevligt hfrbd med svagt upphöjda bind och blank rygg. Stänkta snitt. Tre små maskhål i ryggen och ett ytligt maskangrepp i skinnet vid frampärmens nedre hörn. Enstaka fläckar. Namnteckning "L: Ch: Saltza" på frampärmens insida jämte en numrering "N: 20". Från Ericsberg. ⋆2750

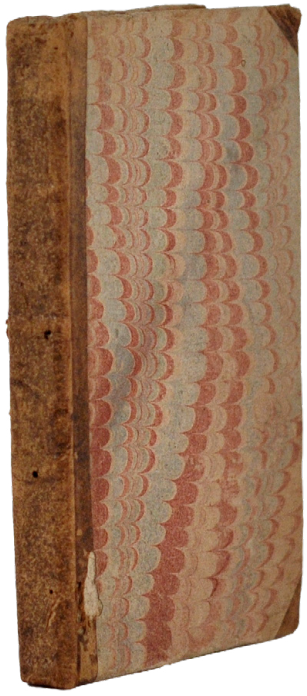

23.

Förlagd av J. G. Lange. Första upplagan. Nya upplagor trycktes 1764, 1796 och 1814. Torsten Wassenius (1692-1765) var komminister i "Wassenda wid Wenersborg". Troligen har boken ägts av Lovisa Charlotta von Saltza (1720-1804) som enligt "Svenskt biografiskt lexikon" "ådrog sig Fredrik I:s intresse vid mitten av 1740-talet. Hon gifte sig 1754 med presidenten Germund Carl Cederhielm". Både hennes man och son Germund Ludvig förmerade det stora Cederhielmska biblioteket på Bjärka-Säby i Östergötland. När detta bibliotek såldes på auktion 1878-82 var Carl Jedvard Bonde en av de största köparna.

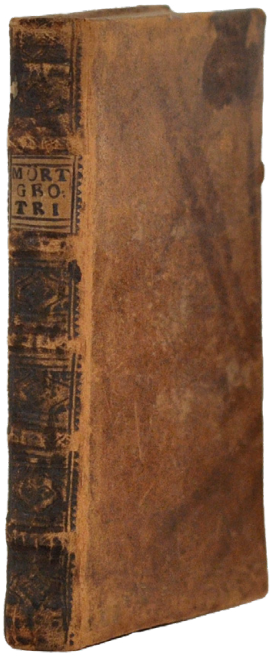

24.

24. WEIDLER, J. F. **En klar och tydelig genstig eller anledning til geometrien och trigonometrien**, innehållandes des utan några nödiga capitel af arithmetica, som til geometriens och trigonometriens klarhet tiena, såsom om proportionerne, extractione radicum, och logarithmernes grund och egenskaper, såsom ock ett uttåg af logarithmiska taflor. Sådan som herr Joan. Friedr. Weidlerus profess. Wittemberg, gifwer uti sina institutionibus mathematicis, men på några ställen tilökt. Swea rikes ungdom och i synnerhet dem/ som ej äro de främmande språken mäcktige, til tienst på swenska framgifwen af Johan Mört. Och fins til kiöps hos bokföraren Joh. Heind. Russworm. Sthlm, H. C. Merckell, 1727. 8:o. (12),144,141-56,155-94,159-60,(10),1-27,(1) s. & 8 utvikbara grav. plr. Samtida något nött skinnbd med upphöjda bind, oxiderad rik ryggdekor, ljusbrun titeletikett och stänkta snitt. Ryggen torr och mörknad. Ytterfalsarna ytligt nötta, särskilt den bakre. En mörk fläck upptill på främre pärmen. Försättsbladet urrivet. Bra inlaga med några enstaka smärre rostfläckar. Nedre hörnet på s. 175 lagat. Med Joh. Ar. Afzelius namnteckning daterad Uppsala 1772 och Joh. Henr. Schröders exlibris. Från Ericsberg. ⋆1750

Oregelbundenheterna i pagineringen har uppkommit på grund av slarv vid sättningen. Johann Friedrich Weidler (1691-1755) efterträdde Christian von Wolff som professor i matematik i Wittenberg och skrev ett flertal arbeten inom såväl matematik som astronomi, hydraulik, fortifikation, mekanik och arkitektur. Hans huvudarbete "Historia astronomiae sive de ortu et progressu astronomiae" räknas som den första fullständiga astronomihis-

toriken. Föreliggande arbete är en tillökt och modifierad svensk översättning av Weidlers ”Institutiones mathematicae”, en lärobok i matematik, fysik och teknik som utkom första gången 1718. Johan (Jan) Afzelius (1753-1837) professor i kemi vid Uppsala universitet. Afzelius ansågs av Torbern Bergman som en av dennes skickligaste och kunnigaste lärjungar, men ”han saknade hågen för anställandet av rön och eggades icke av önskan att bliva bemärkt”. ”Svenskt biografiskt lexikon” skriver att ”genom sitt originella, pepprade skämt och sin livliga humor var ’Sten-Janne’ känd i det dåtida Uppsala”.

25. ÅSTRAND, J. J. **Universal-lexikon för köpmän, fabrikanter, konsuler och alla, som stå i närmare beröring med handeln**, omfattande handelsgeografi och statistik, in- och utländska handels-usancer, handels- och vexel-lagar, tullbestämmelser och tulltaxor, in- och utförsel af produkter och fabrikater till och från Sverige; reduktion af utländska mynt, mått och vigter till motsvarande svensk valör; teknologi, landtbruk, fysik och kemi, såvida de röra handeln i allmänhet och svenska handeln isynnerhet, m.m. Utarbetadt efter de bästa och nyaste svenska och utländska källor, med grundläggning af Hoffmans Encyklopädie. I-II. Sthlm, C. M. Thimgren, 1855. Stor 4:o. (2),384 + 397,(2) s. Två fina samtida hfrbd med guldpräglade och blindpressade ryggar samt endast putsade snitt. Ryggarna lätt blekta och med ett par små fläckar. Bra inlagor med endast några smärre skavanker, således har läsbandet lämnat spår i inre marginalen på s. 200-01 och ett par fuktränder upptill i yttermarginalen på s. 317-20 samt gamla lagningar i yttermarginalen på s. 239 i del I, liksom på s. 39 i del II. Med Carl Jedvard Bondes formklippta exlibris. Trevligt ex. från Ericsberg. ⋆3500

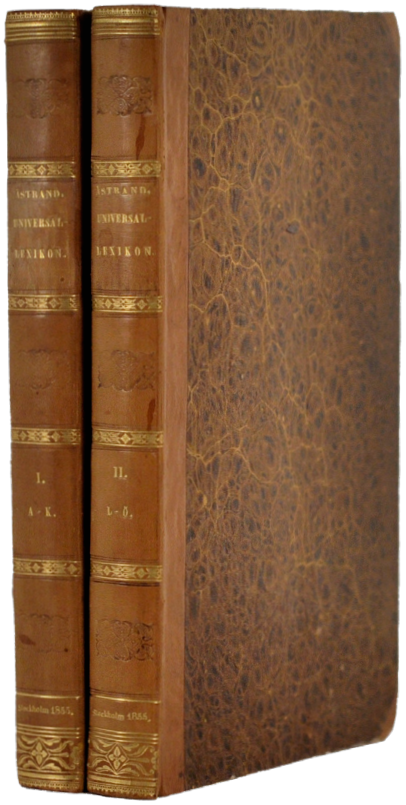

25.

Bygger på ”Allgemeine Encyclopädie für Kaufleute und Fabrikanten” utgiven av Wilhelm Hoffman, vilken utkom i totalt tolv upplagor, den första 1838. Verket är dock anpassat efter svenska förhållanden och innehåller uppslagsord från ”Aachen” till ”Öxnäs”. Många termer och varuslag får här sin förklaring och orter sin geografiska placering. Johan Julius Åstrand (1819-90) hade 1853 utgivit ”Handtverkaren. Praktisk handbok i de för industriidkare erforderliga affärs-kunskaper” och hans ”Fick-bok för köpmän, fabrikanter och skeppsbefälhafvare, innehållande tillförlitliga uppgifter om de förnämsta mått, vigter och mynt” utkom i fem upplagor 1847-81 och översattes även till norska.

1.